

بۇّل سۈزلىرى. 1-جى بۇلوم

سون بىر اىلده تەراندا و آذربايچاندا چئشىتلى اوتومبىللار دە گۆردويمۇم توركىچە يازىلار دېقىمى چىكمىيە باشلادى. بو يازىلارى گۈرە بىلدىگىم قدرى ايلە قىيد ائتمىگە چالىشدىم.

بلىرىلى بىر توپلۇيا او لاشان بو يازىلارين تصنifiنىن و يوروملانىمىسىنىن فايدالى او لا جاغىنى دوشوندوم.

كامىيون، مىنىبوس و بىنۋەر تىجارى و يوک آراجىلاردا گۆردويمۇمۇز فارسجا يازىلاردان باشقا توركىچە يازىلارين ایران اوچون آپرى بىر اۇنمى واردىر. بىلەندىكى كىمىي ايراندا تۈركى دىلى نىن تدرىيسى و حتا اونىورستىللار دە لىسانس سوپەسىنەدە اوپىرىدىلمەسى دەنیه بىر شەئى يوخدۇر. بېھلوى دۇنمىنەدە تۈركىچەنەن خالق آراسىندا دانىشىلماسىندا و اۆزلىكە يىننى يەتمەلەرە اینتىقالىنا يۇنەلىك رسمى باسىقى لار اىسلام دئورىمىندە سونرا بىر اوچودە آزمىش گۆرونەسىدە، ھەلەدە داوام ائتمىكىدە.

آشاغىدا لىستە سىنى سوندوغۇمۇز بو يازىلارى اينجەلە دىگىزىدە ايلك آندا گۆزۈمۈز چارپان شەئى ایران توركىلىرىنىن دویغو و اۆزلىرىنى آنادىلە سۈيەمەك خۇصوصۇندا گۆستەردىكلىرى اۆزە ندىر.

ايکىنجى بىر خۇصوص تۈركىھەنەن و تۈركىخالق كولتۇرونون دوغال شىكىلەدە آذربايچانا سىزماسى دىر:

«بىرتانەم، سىنى گۆردويمۇم زامان دۇرۇر بوتۇن زامانلار، امراه، بىگىم منىم»

ubarلىرى ایران تۈركىلىرى اۆچۈنەدە تانىش سۈزلىرىدەر.

يازىلارين بىر قىسىمى يورد و تۈركولوك سئوگى سىنە ايشارت ائتمىكىدە:

«ياشاسىن آذربايچان، آذربايچان سالارى، هەر زامان شاد ياشا بؤيوک آذربايچانىم، قوربان تېرىزىن باكى ياجاق، حىربابا مرد او غوللار دو غىڭىنан.»

پىر- پىرەدە يورد سئوگى سى محلى مقياسدا تەننوم ائدىلمەكىدە:

«اۇرمۇ او غلوبىام، سولدۇز، آنا يوردمۇ گوگان، گۆزل تېرىزىم»

گەنلىكە تىجارى آراجىلاردا گۆرۈن بىر يازىلاردا سوئرچۈلەر حىاتىن زورلوقلارىنى اۆزلىرىنى اندىشەلىرىنەدە قىسا و اۆز سۈزلىلە دىلە

گەنلىكى إھمال ائتمەكىدە:

«دۇنيا خىتەسى، گەنلىكىم وار بى فانى دۇنيادان، چۈرك آغاچى، گەنچەلەر سىرداشى، چو خلوگۈزىم ياشادىم- غوربىتەدە ياشابانلارا باخدىم آغلادىم.»

يازىلارين بىر قىسىمى دەنگىزلىرىنى دارالدىلمەسىنەدە حىيات ساھىسىنىن دارالدىلمەسىنە يۇنەلىك بوتۇن باسىقى لار رەغماً توركىچە نىن جانلىيغىنى قورىيا بىلدىغى گۆرۈنەكىدە.

آنچاق بىر تىثىت «نە زاماندا قدر؟» سوروسونو سورروشمamiz انگل او لماماقدادىر.

هر حالدا اوتومبىللاردا بعضى كەلمەلەر يانلىش يازىلمىشىر اونلارين دوغروسو كوروشە آراسىندا قىيد اولوبدور. آنا دىلىنە تحصىل آمايان كۆتەنەن، يابانچى دىلىن تأثيرى ئەتىندا توركىچە كەلمەلەرین اونلارين بىيىنلىرىنەدە نەچە ناخىش باغلادىغىنى گۆستەرەتتىر. نەچە سۈزە لاتىن

لىفبىسى ايلە يازىلمىشىر و اونلار دېرنەق آراسىندا قىيد اولوبدور.

آنچاق بىلە بىر اثرىن توپلانيپ حاضيرلانتىمىسى اوچون اوزون زامان و چو خلو موسافىرت لازىمىدىر و بو ايشىن آردى هەر زامان آچىقىدىر.

اوتومبىللارين نوعو	سوزلى
پىكان	گۆزلە منى
پىكان	الله [الله] سنه توکول
پىكان (تىلفونى تاكسى)	ياشاسىن آذربايچان
پىكان	(emrah) امراه
پىكان (تىلفونى تاكسى)	سۇدَا
پىكان	سوپەمىش اۇرالىلار
پىكان	چىران منه باخما
پىكان	آراز
پىكان	سارا
پىكان	ماھنى
جيپ	قافلان
جيپ	چىران
نى سان	ساوالان
نى سان	أتام يادگارى
نى سان	دنيا [دۇنيا] خىتەسى
نى سان	گەنچەلەر [گەنچەلەر]
نى سان	گەنلىكىم وار بى فانى دۇنيادان

اویله باخما خمار [خومار] گؤز	نیسان
مدد علی او غلی ابوالفضل	نیسان
چۈرك آغاچى	نیسان
يامان آبریلىق	نیسان
آنا يوردوم عزيز آذربايجانيم	نیسان
آذربايجان گلينى	نیسان
آذربايجان سالارى	نیسان
سلام اولو آذربايجان	نیسان
سون بھار [باھار]	رنو
	ژيان
ياشايىشيم يالتنىز سنين اوچوندور	خاور بىنر
سنسيز ان ياخشى	خاور بىنر
اورمو او غلوپام	خاور بىنر
سوللۇز	خاور بىنر
سولماز	خاور بىنر
على درويشلر آناسى	خاور بىنر
بېرتانم (بېرتانم)	خاور بىنر
بلاليلم	خاور بىنر
خوش باخ خمار [خومار] گۈز	خاور بىنر
آنا يوردوم آذربايجان	خاور بىنر
هر شئيه سنسيز لېكىنده بېر ديل وار-تەڭلىك دېرىكى يانيرسان دېل سىز	خاور بىنر
چوخلۇ گىزىم ياشادىم-غۇربىتەد ياشاياللارا باخدىم أغلادىم	خاور بىنر
بكلە منى	خاور بىنر
آبرىلىق	خاور بىنر
آچار- سولار	خاور بىنر
آنا يوردوم گوگان	خاور بىنر
ساوالان مارالى	خاور بىنر
الهى [ايلاھى] ايتنظر گۈزلىرى آغلار قويما	خاور بىنر
امدىم [اوەمودۇم] سنسن خالقى	خاور بىنر
...اولومەدە وار	خاور بىنر
درنا [دورنا]	خاور بىنر
سنبن آدیوا [آدینا] بىمه باز دىم اى ابوالفضل	خاور بىنر
بىلان دونيا	خاور بىنر
شكسته [شىكسته] كۈنول	خاور بىنر
گۈزلىم آتما منى گىدرم تىك قالارسان	خاور بىنر
هر زمان شاد ياشا بۈيۈك آذربايجانيم	خاور بىنر
صابابحا قدر...	خاور بىنر
آسلام	خاور بىنر
آخى سن نى يې [نىيە]	خاور بىنر
بېتىئم [بېتىگەم] منىم	خاور بىنر
دىنلى	اسكانيا
تورك او غلائىن عشق آرابىسى	ليلاند
بوللار بورگونى [بورغۇنو]	اتوبوس
اولسون سن دە گل اما...	اتوبوس
گوگوش[قوقوش]	اتوبوس
سنى گۈردىم زامان دورو بوتون زامان لار	اتوبوس
كىرانىمە سن دە گۈزلىسى ياخشى ئۆزۈن آچىلماسىن	اتوبوس
گۈزمە گۈزۈن قاداسى او گۈزە نظير گۈز وار	اتوبوس
نه منىم گۈزۈم او گۈزە نە قدر او گۈزىدە گۈز وار	اتوبوس
تورك او غلائىن عشق آپاراسان	اتوبوس
حىدبابا مرد او غلار دوغىگىنان	اتوبوس
گۈزل	اتوبوس
انا	اتوبوس

(ORTA DOĞU) اورتا دوغو

گەچەلر سىرداشى

(YAKSI YOL) ياخشى يول

ظالىيم، من دە بېر اينسان او غلوپام

اتوبوس

اتوبوس

اتوبوس

اتوبوس

اتوبوس

اتوبوس

اتوبوس

مینیبوس

قربان [قربان] تبریزدن باکی یاجاق

هر بردۀ [پرده] هر زماندا [زماندا] سن ایچ
(تهران بلدیه اتوبوسو) "سن ایچ فلیریکاسینین رکلامی"
آخشم لار
محمد امین آتا
گوزل تبریزیم
آز یاشا، اینسان یاشا، آزاد یاشا
سلام جیران [جیران]
تیکیلیب گوزلریم گندن یولا-کونلوم [کونلوم] باغیندا سنی گوزلریم (ساری بولبول)
ماوی گوزلی [گوزلو]
کیملره قالدی دنیا [دونیا]
خوش باخ خومار گوز- یانسین یامان گوز
... افسانه دیر
یالان دونیا
یالان

شاید سون گجه او لا!

مینیبوس

دنیادا [دونیادا] منیم پاییم [پاییم] آیریلقیدی
خومار گوزلریول گوزلر
داداش یاواش

مینیبوس

مینیبوس

مینیبوس

دوكتور حسن-م. جعفرزاده

قایناق: نوید آذربایجان، نومره ۳۱۵ (۱۳۸۲/۷/۵) - آذربایجان درگی‌سی(آنکارا) نومره ۳۵۲، ایل ۴ - ۲۰۰۳/۹/۲۱۱ - گجیل سایتی(اردبیلهشت) - اورین خوی سایتی - داش بولاق سایتی.

يول سۇزلىرى - ایکینجى بۇلۇم

ئىچە ايل بوندان اول توپلايىب ، هفتە لىكلىرىن بىرىنندە نشرە وئردىگىم بول سۇزلىرى "آدلى مقالە ئىچە - ئىچە باشقا سايىتلار طرفيندن آلىنىپ، تىكىر اولونماسى مقالە ئىن علاقەتىر و دېقت مركزىنندە اولماغانىن گۇستىرىپ بول فارشىلانماق و مقالە دە سۇز انتدىگىم كىيمى سۇزلىرىن داومىن توپلاماق ايمانلىنى تۈزۈمىن ئىچىق اولدوغۇ يازىنىن ایکینجى بۇلۇمۇن حاضىرلاماغا ماراقلاندىرى و شخسا" مقالەنىن بىرىنچى بۇلۇمۇندا قىنیده آلىنمايان توركىھە سۇزلىرە راستلاركىن توپلايىب سيرالاماغىنا باشلايم بىرىنچى بۇلۇمە وئردىگىم اينجەلمەي ئىچە نوكتە آرتىراراق سۇزلىرى ايلە بىرگە سونولور.

بىرىنچى بۇلۇمە وئردىگىمیز اينجەلمە:

- ١- ايلك آندا گۈزوموزە چارپان شى ایران توركىلەرنىن دويغۇ و اوزلەملەنى آنا دىلە سۈلەمك خوصوصوندا گۈستەرىكلىرى اوزە ئىدىر.
 - ٢- ایکینجى بىر خوصوص توركىلەرنىن و توركىھە خالق كۆلتۈرونون دوغال شىكىلە آذربايجانا سىزماسى دىر: «بىرئاتەم- سىنى گوردويم زامان دۇرۇر بوتون زامانلار- امرا- بىگىم منىم» عبارتلارى ایران توركىلەرى اوجوندە تانىش سۇزلىدىر.
 - ٣- يازىلارين بىر قىسمى يورد و توركولوك سۇوگى سىنه ايشارت ائتمىدىر: «ياشاسىن آذربايجان- آذربايجان سالارى- هر زامان شاد ياشا آذربايجانىم- حىربابا مىردا غوللاردو غىگىنان»
 - ٤- بىر دە يورد سۇوگى سى محلى مقياسدا ترном اندىلىمكدىر: «اۇرمۇ اوغلۇيام- سولۇز- آنا يوردويم گوگان- گۈزىل تىرىزىم.»
 - ٥- گىنلىكىلە تىجارى آراجىلاردا گۈزۈن بىر يازىلاردا سۇرۇچولر حياتىن زورلوقلارىنى، اوزلەملەرنى، اندىشەلەرنىدە قىسا و اوز سۇزلىلە دىلە گىتىرىمى ئەمەل ائتمەمكدىرلەر: «دونيا خىتىمى، گىلنەيم وار بىر فانى دونيادان، چۈرك آغاچى، گىنچەر سىرداشى، چو خۇڭىزدىم ياشادىم- غوربىتە ياشايانلارا باخدىم آغلادىم.»
 - ٦- يازىلارين بوتون اينجەلمەسىنده حىات ساحەسىنىن دارالدەلەمىسىنا يۈنەلىك بوتون باسقى لارا رەغما توركىھە نىن جانلىيغىنى قوريا بىلدىغى گۈزۈنماكدىرلەر: آما لىستە سىنى سوندوغۇم ایکینجى بۇلۇمۇن يازىلارين اينجەلمەدىكە:
- ١- بول ئىچە ايلين بويوندا اوتوموبىللەرە كى يازىلارين بىر چوخ قىسمى تىرختور تاخىمى حاقىندا سۇزلىدىن عبارتدىر: «يېئل ياتار طوفان ياتار ياتماز تىرختور يابىرااغى» كىيمى سۇزلىر خوصوصى ايلە «ياشاسىن تىرختور» سۇزو سای سىز، حساب سىز چىشىتلى مارکالى اوتوموبىللەرە گۈزۈنماكدىر.
 - ٢- يازىلارين بىر پاراسى دىنىي حاقدا و ايماملاردا ياردىم اىستىمك قۇنو سوندا دىرلار: «چارە سىز دردى اولان دردىنىي حضرت ابوالفضلە دىر - دوز حسين چى اولساكىم بولداشىنى خوار ايلەمەز دين و ايمان صاحبىي انسانە آزار ايلەمەز» البتە دىنىي قۇنودا حضرت ابوالفضلە "دىگر اولىيالاردان آرتىق حصر اندىلىميش سايىغى دېقىلىرى جلب ائدىجى دىر.
 - ٣- بىر سىرا يازىلار توركىھە شعرىن كلاسيك قولوندان قابىنالان سۇزلىدىرلەر: «نى كىمى هر دىم جمالىنى ياد ايلەرم تا نفس واردىر قورو حېسىميم دە فرياد ايلەرم غرق اولان نعمت دە بىلەز نعمت عظمى ندىر توپراقا دوشىسى باليق اوندا بىلېر درىا ندىر»
 - ٤- يازىلارين بوتونون اينجەلە داها گۈزە چارپىجي شى ئىسان و سونرا خاور مارکالى اوتوموبىل سوروچولرىن باشقا سوروچولدىن توركىھە سۇزلىدىن قايدالانمالارى دىر.

اوتوموبىل لىردە توركىھە يازىلار- ایکینجى بۇلۇم

اوتوموبىل ماركاسى	ليقىملىرىدا يازىلان سۇزلىر	لاتينىيەسىلىكلىرىدا يازىلان سۇزلىر
خاور	كرىلايا زوار اولاسان	
نىسان	آلما مندن ساكن (ساكتئن) (سلامى)	
نىسان	آندا يوردويم مقان	
خاور	گۈزىل يوردويم تىرىزىز	
خاور	بول عاشقىي بورولماز	
خاور	بول وئر داغلار	
خاور	شامون (شامىن)	
نىسان	بول لارينا قربان (قوريان)	
نىسان	دوز حسين چى اولساكىم	
	بولداشىنى خوار ايلەمەز	

	دین و ایمان صاحبی انسانی آزار ایله‌نر	
نىسان	هله ياناجاكسان	
خاور	داغلار يول وئر مغانما گندىر جىران	
نىسان	ئىچە سىنسىز لە مىشىم	
نىسان	يورولوم اىكى اوزلۇ انسانلاردان	
خاور	بو جىران هارا گندىر داغلار آراسىندا	
خاور	هانى بىولاش كېشى باشى	
نىسان	ابىح دور(ابىلە دىير) ھەر كىيم بىو دۇنيادا غەم بىيە تارى اوزو بىلەر كىيم قازانا كىيم بىيە	
نىسان	Allah korusun	
خاور	El veda deme bana	
خاور	Sevirem seni ben	
نىسان	Mavi patrol	
نىسان	atam turk(Türk)	
نىسان	Özgür qaflan	
نىسان	گۈزىل بناب	
نىسان	ھالاي بوزان	
نىسان	نى كىيمى ھەر دەم بىزم جمالىنى ياد ايلەرم تە نفسى واردىرىن قورۇ جىسمىم دە فەرياد ايلەرم	
نىسان	تانرى يازانى ھەچ كىيمىسە بوزا بىلەز	
نىسان	پاشىل گۈزىلە يانىم	
نىسان	گۈزلىم گۈزىلە منى	
نىسان	شىند اباد گۈزلى	
خاور	داغلار اوجالدى سالار قوجالدى	
نىسان	Benim Ak gülüm	
خاور	وفاسىز	
نىسان	بۈل اوزاق - گۈز يوخولو خستە جانىم گىنچە لە	
خاور	تىلسە عمرۇ قورتۇلار بۈل لار قورتۇلماز	
خاور	پاشاسىن على چىلەر	
نىسان	آتامى پاشاسىن	
نىسان	ئىنچە گل(گۈل) غۇنچە دە سۆز دىلەدە قالماز ابۇ الفضل عاشقى مشىگىلە(موشكىلە) قالماز	
نىسان	درد دن اوخورام، منه دىۋانە دىئىرلەر	
خاور	آتا جان باخ آغلاڭ گۈزلىرىمە	
نىسان	غۇرقى اولان نعمت دە بىلەز نعمت ئىظمى نەدىر تۈپرەقا دوشىسە بالىقى اوندا بىلەر درىيا نەدىر	
نىسان	اي منى آوارە قۇيان ابوالفضل	
نىسان	بد نظر بد گۈزلىرى	
نىسان	پارب جەنەدا خوار اىلە كىس اميدىن(او مودۇن) ھە طرفىن سائىل بازار اىلە	
خاور	بۈلەلار منى بۈرەماز	
كمپرسى	چارە سىز دردى اولان درىينى حضرت ابوالفضلە دىئىر	
نىسان	عاشقى گۈزلىر بۈل گۈزلىر	

نیسان	ای فلک مندن عجب گردیدش دوران ایلدون منزل و خانه می گوشه زندان ایلدون*	
نیسان	یاشاسین علی چیز	
خاور	ساختایان ساخلار	
نیسان	پاتاقلانما ، ولنمه	
*	پئل پاتار طوفان پاتار پاتماز تیرختور بایرا غی	
**	یاشاسین تیرختور	
پراید	آللاه بئله بیر مصیبت او لماز واردور نه جوابی بو سو الیمن	

* بو ردیف ده ایکینجی میصراع اوتوموبیله یاز یلامامیشdir.
 ** بو ردیفرده تیرختور حافنداکی "یاشاسین تیرختور" سوزو ننچه - ننچه جزره به جور
 اوتومبیللرده یاز یلامامیشdir و اوتوموبیلرین هامیسی نین مارکاسینی بورادا گتیرمeh ایمکانی یو خدور.

دوكتور حسن-م.جعفرزاده
 قابناق:سایت WWW.HBAYAT.AZERBLOG.COM

"Irandan yol sözləri"

Son bir ildə Tehranda və güney Azərbaycanda çeşitli motorlu araclarda gördüğüm Türkçə yazılar diqqətimi çəkməyə başladı və bu yazıları görə bildiyim qədəri ilə qeyd etməyə çalışdım.

Bəlirlil bir yekənə ulaşan bu yazıların tasnifinin və yorumlanması faydalı olacağını düşündüm. Türkiyə və Qüzey Azərbaycanda özəllikə kamyon mənibus və bənzər ticari araclarda gördüyüümüz bu tor yazılarının İran üçün ayri bir önəmi vardır. Bilindigi kimin Iranda Türk dilinin tədrisi və hətta universitələrdə lisans səviyəsində öyrədilməsi yasaqdır.

Pəhləvi dönməmində Türkçənin xalq arasında danışılmasına və özəlliklə yeni yetmələrə aktorılmasına yönəlik rəsmi basqlar islam devrimindən sonra bir ölçüdə azalmış görüksədə panfarsist basqlar hələ dəvam etməkdədir. Aşağıda listəsinə sonuğumuz bu yazıları incələdigmizdə ilk anda gözümüzə çarpan şey İran Türklerinin duyğu və özləmlərini ana dildə söyləmək xususunda göstərdikləri özəndir. ikinci bir xusus isə Türkiyənin və Türkiyə poplər kültürüünün doğal bir şəkildə Azərbaycana sızmasıdır:

“Emrah, Birtanem, seni gördüyüm zaman durur bütün zamanlar, Bebeğim benim”

ibarələri artıq sadəcə Türkiyə Türkleri üçün dəyil Azərbaycan Türkleri üçündə tanış sözlərdir.

Yazıların bir qismi yurd və Türkük sevgisinə işaret etməkdədir:

“Yaşasın Azərbaycan, Azərbaycan salari, Hər zaman şad yaşa büyük Azərbaycanım, Qurban Təbrizdən Bakıyacak, Heydər baba mərd oğullar doğğınan”

Yer-yerdə yurd sevgisi məhəlli ölçəkdə terənnum edilməkdədir:

“Urmu oğluyam, Sulduz, Ana yurdum Govgan, Gözəl Təbrizim”

Genilliklə ticari araclarda görülən bu yazınlarda surucular həyatın zorluklarını ozləm və əndişələrində qısa və öz sözlərlə dilə gətirməyə ihməl etməməkdəirlər.

“Dünya xəstəsi, Gileyim var bu fani dünyadan, Cörək ağacı, Gecələr sirdası, Çoxlu gəzdim yaşadıım-ğurbətdə yaşayanlara baxdım ağladım”.

Yazıların bütünü incələndiyində həyat sahəsinin daraltımasına yönəlik bütün basqlılara rağmən Türkçənin həyatiyətini qoruya bildigi görülməkdədir.

Ancaq bu təsbit “nə zamana qədər” sorusunu sormamıza əngəl olamamaqdadır.

Peykan¹
Peykan
Peykan(Telefonlu taxi)

Peykan

Peykan

Peykan

Peykan

Peykan

Peykan

jip

jip

Nisan²

Nisan

Nisan

Nisan

Nisan

Gözlə meni
Allah sənə təvəkkül
Yaşasın Azərbaycan

Sevda

Sevişmiş ürəklər

Emrah

Mahnı

Sara

Ceyran mənə baxma

Qaflan

Ceyran

Savalan (Azərbaycanın ən uca dağı Ərdəbil şəhri civarında)

Araz

Atam yadigarı

Dünya xəstəsi

Gecələr

Gileyim var bu fani dünyadan

Nisan	Öyle baxma xumar göz
Nisan	Mədəd Ali oğlu Əbulfəzл
Nisan	Çörək ağacı
Nisan	Yaman ayrılık
Nisan	Ana yurdum əziz Azərbaycanım
Nisan	Azərbaycan gəlini
Nisan	Azərbaycan salari
Stroen ³	Son Bahar
Reno ⁴	Salam ulu Azərbaycan
Xavər Benz ⁵	Yaşayışım yalnız sənin üçündür
Xavər Benz	Sənsiz ən yaxşı
Xavər Benz	Urmu oğluyam
Xavər Benz	Sulduz (Bati Azərbaycanda bir şəhir)
Xavər Benz	Solmaz
Xavər Benz	Eli Dərvişlər atası
Xavər Benz	Birtanəm
Xavər Benz	Bəlalım
Xavər Benz	Xoş bax xumar göz
Xavər Benz	Ana yurdum Azərbaycan
Xavər Benz	Hər şeyə sənsizləyəndə bir dil var – Təklikdir ki yanırsan dilsiz
Xavər Benz	Çoxlu gəzdim yaşadım – Gurbətdə yaşıyanlara baxdim ağladım
Xavər Benz	Bəklə məni
Xavər Benz	Ayrılık
Xavər Benz	Açar-solar
Xavər Benz	Ana yurdum Govgan (güney Azərbaycanda bir şəhircik)
Xavər Benz	Savalan maralı
Xavər Benz	ilahi intizar gözləri ağlar qoyma
Xavər Benz	... ölümdə var
Xavər Benz	Durna
Xavər Benz	Bəbəyim mənim
Xavər Benz	Aslan
Xavər Benz	Axı sən niyə
Xavər Benz	Sabaha qədər...
Xavər Benz	Hər zaman şad yaşa böyük Azərbaycanım
Xavər Benz	Gözəlim atma məni gedərəm tək qalarsan
Xavər Benz	Şikəstə gönül
Xavər Benz	Sənin adına biymə (tevekkul) yazdəm ey Əbulfəzл
Xavər Benz	(Hz. Əlinin oğlu kərbəlada Hz. Huseyn ilə birlikdə şəhid edildi)
Xavər Benz	Yalan dünya
Iskaniya(Skanya) ⁶	Dənizli
Leyland ⁷	Yollar yorğunu
Otobus	Olsun səndə gəl amma
Otobus	Quguş (su quşu - Türk asıllı bir qadın şarqıcıya işaret edilir)
Otobus	Yaxşı yol (latin alfabesi ilə yazılmış)
Otobus	Zalim mənde bir insan oğluyam
Otobus	Gecələr sırdası
Otobus	Orta doğu (latin alfabesi ilə yazılmış)
Otobus	Ana

Otobus	Gözəl
Otobus	Heydər baba mərd oğullar doğgınan
Otobus	Kədərlənmə səndə gözəlsən – yaxşı üzün açılmasın
Otobus	Səni gördüyüm zaman durur bütün zamanlar
Otobus	Gözümə gözün qadası o gözə nazir göz var
Otobus	nə menim gözüm o gözdə nə qədar o gözdə göz var
Otobus	Qurban Təbrizdən Bakıyacaq (Bakıyə dək)
Belediye otobusu	Hər yerdə hər zamanda sən iç (sən iç ismli alkolsiz məşrubat fabrikasının reklamı yapılır)
Minibus	Axşamlar
Minibus	Məhəmməd Emin ata
Minibus	Gözəl Təbrizim
Minibus	Az yaşa, insan yaşa, Azad yaşa
Minibus	Mavi gözlüm
Minibus	Kimlərə qaldı dünya
Minibus	Xoş bax xumar göz - yansın yaman göz
Minibus	Yansın yaman göz
Minibus	Yalan
Minibus	Dadaş yavaş
Minibus	Xumar gözlər - Yol gözlər
Minibus	Dünyada mənim payım ayrılıqdır
Minibus	Yalan dünya
Minibus	Əfsənədir
Minibus	Gönlüm bağlında səni gözləriyəm sarı bülbül
Minibus	Tikilib gözlərim gedən yola
Patrol ⁸	Dünya Türklər birligi

1-Peykan: Iranda imal edilən motorlu minik aracı

2-Nisan: Capon malı kamyonet

3-Stroen: Fransa malı minik aracı

4-Renault: Fransa malı minik aracı

5-Xavər Benz: Montajı Iranda yapılan kamyon

6-Skaniya: Uzun Tir aracı

7-Leyland: Qum ,Topraq v.b maddələr daşıyan kamyon

8-Patrol: Böyük jip

Urmu - Nəid Azərbaycan -No 315 – 2003 \ Azərbaycan dərgisi No 352 – 2004

2-inci bölüm

Xavər	Kərbəlaya zəvar olasan
Xavər	El veda deme bana
Xavər	Sevirem seni ben(latin alfabesi ilə yazılmış)
Xavər	Yollar məni yoramaz
Xavər	Saxlayan saxlar
Xavər	Dağlar ucaldı salar qocaldı
Xavər	Vəfasız
Xavər	Tələsmə omur qurtular yollar qurtulmaz
Xavər	Yaşasın Əlicilər
Xavər	Dağlar yol ver gedir Muğana ceyran

<i>Xavər</i>	<i>Yol aşığı yorulmaz</i>
<i>Xavər</i>	<i>Şamun yollarına qurban</i>
<i>Xavər</i>	<i>Yol ver dağlara</i>
<i>Xavər</i>	<i>Bu ceyran hara gedir dağlar arasında</i>
<i>Xavər</i>	<i>Hanı yoldaş kişi başı</i>
<i>Xiavər</i>	<i>Anacan bax ağlar gözlərimə</i>
<i>Nsan</i>	<i>Alma məndn sakın salamı</i> (latin alfabesi ilə yazılmış)
<i>Nisan</i>	<i>Ana yurdum Mammağan gözəl yurdum Təbriz</i>
<i>Nisan</i>	<i>Duz Husençi olsa kim yoldşını xar eyləməz</i> <i>Dino iman sahibi insanei xar eyləməz</i>
<i>Nisan</i>	<i>Hələ yanacaqsan</i>
<i>Nisan</i>	<i>Necə sənsizləmişəm</i>
<i>Nisan</i>	<i>Yoruldum iki üzlü insanlardan</i>
<i>Nisan</i>	<i>Əbləhdur hər kim bu dünyada əm yiyə</i> <i>Tanrı özü yaxşı bilir kim qazana kim yiyə</i>
<i>Nisan</i>	<i>Mavi patrol(latin alfabesi ilə yazılmış)</i>
<i>Nisan</i>	<i>atam Turk(Türk) (latin alfabesi ilə yazılmış)</i>
<i>Nisan</i>	<i>Özgür qaflan(latin alfabesi ilə yazılmış)</i>
<i>Nisan</i>	<i>Gözəl Binab</i> (güney Azərbaycanda bir şəhir)
<i>Nisan</i>	<i>Halay pozan</i>
<i>Nisan</i>	<i>Ney kimi hər dəm bəzme cəmalin yad eylərəm</i> <i>Ta nəfəs vardır quru cismində fəryad eylərəm</i>
<i>Nisan</i>	<i>Tanrı yazanı heç kimsə poza bilməz</i>
<i>Nisan</i>	<i>Yaşıl gözlərə yandım</i>
<i>Nisan</i>	<i>Gözəlüm gözlə məni</i>
<i>Nisan</i>	<i>Şindabad gözəli</i> (güney Azərbaycanda bir rayon)
<i>Nisan</i>	<i>Benim Ak gülüüm(latin alfabesi ilə yazılmış)</i>
<i>Nisan</i>	<i>Yol uzaq gözlər yuxulu xəstə canım gecələr</i>
<i>Nisan</i>	<i>Atamı yaşasın</i>
<i>Nisan</i>	<i>Necə gül ənənədə söz dildə qalmaz</i> <i>Əbulfəzl aşıqi müşgildə qalmaz</i>
<i>Nisan</i>	<i>Dərdən oxuram mənə divanə deyirlər</i>
<i>Nisan</i>	<i>Ğərq olan nemət də bilməz nemət uzma nədir</i> <i>Topraqa düşsə balıq onda bilər dərya nədir</i>
<i>Nisan</i>	<i>Ey məni avarə qoyan Əbulfəzl</i>
<i>Nisan</i>	<i>Bəd nəzər bəd gözləri yarəb cəhanda xar eylə</i> <i>Kəs umudun hər tərəfdən sayele bazar eylə</i>
Komperesi	<i>Çarəsiz dərdi olan</i>

	<i>Dərdini Əbulfəzlə diyər</i>
<i>Nisan</i>	<i>Aşıq gözlər yol gözlər</i>
<i>Nisan</i>	<i>Ey fələk məndən əcəb gərdiş-e dovran eylədun Mənzil o xanəmi guşə-ye zindan eylədun</i>
<i>Nisan</i>	<i>Yaltaqlanma, vellənmə</i>
<i>Nisan</i>	<i>Yaşasın tırəxtor</i>
<i>Nisan</i>	<i>Yel yatar tufan yatar yatmaz tırəxtor bayrağı</i>
<i>Nisan</i>	<i>Allah korusun(latin alfabesi ilə yazılmış)</i>

2-inci bolumə incələmə:

1-Son neçə ildə motorlu araclarda ki yazıların bir çox qismi Tırəxtor taxımı haqqında ki sözlərdir : "Yaşasın tırəxtor--Yel yatar tufan yatar yatmaz tırəxtor bayrağı"ibarələri sayısız hesabsız çeşitli araçlarda görünməkdədir.

2- Yazıların bir qismi dini haqda və imamlardan yardım istəmək xusuşundadır:

Çarəsiz dərdi olan dərdini Əbulfəzlə diyər----

Necə gül günçədə söz dildə qalmaz

Əbulfəzl aşığı müşgildə qalmaz"

Əlbət dini qonuda həzrət" Əbulfəzl"ə digər ovliyaya görə həsr edilmiş saygı diqqətləri cəlb edicidir.

3-Bir sira yazılar Türkçənin klasik qolundan qaynaqlanan sözlərdir:

Ney kimi hər dəm bəzme cəmalın yad eylərəm ta nəfəs vardır quru cismimdə fəryad eylərəm

Ğərq olan nemət də bilməz nemət-e uzma nədir topraqa düşsə baltıq onda bilər dərya nədir

4- Yazıların bütünü incələndiyində daha gözə çarpıcı şey" Nisan "və sonra" Xavər "markalı araclar suruculərinin başqa surucularından Türkçə sözlərdən faydalananlarıdır.

*Yazının birinci hisəsi neçə il bundan əvvəl nəşr olunmuşdur ama ikinci hisə ən son zamanlar hazırlanmış və ilk basımıdır.

MAY-2010-- WWW.Hbayat.azerblog.com-Septabr

"Irandan yol sözleri"

Son bir yılda Tehran ve Iran Azerbaycanında çeşitli motorlu araçlarda gördüğüm Türkce yazılar dikkatimi çekmeye başladı ve bu yazıları göre bildiyim kadariyla kayd etmeye çalıştım.

Belirli bir yekene ulaşan bu yazıların tasnifinin ve yorumlanması faydalı olacağını düşündüm. Türkiyede özellikle kamyon minibüs ve benzer ticari araçlarda gördüğümüz bu tor yazılarının İran için ayrı bir önemi vardır. Bilindiği gibi Iranda Türk dilinin teditri ve hatta üniversitelerde lisans seviyesinde öyledilmesi yasaqdır.

Pehlevi döneminde Türkcenin halk arasında danişılmasına ve özellikle yeni kuşaklara aktorılmasına yönelik resmi baskılar islam devriminden sonra bir ölçüde azalmış görüksede hele devam etmektedir. Aşağıda listesini sundugumuz bu yazıları inceledigimizde ilk anda gözümüze çarpan şey İran Türklerinin duygularını ve özlemlerini ana dilde söylemek hususunda gösterdikleri özendir. ikinci bir husus ise Türkiyenin ve Türkiye popüler kültürünün Tabi bir şekilde Azebaycana sızmasıdır:

“Emrah, Birtanem, seni gördüğüm zaman durur bütün zamanlar, Bebeğim menim”

İbareleri artık sadece Türkiye Türkleri için deyil Azerbaycan Türkleri içinde tanış sözlerdir.

Yazıların bir kismi yurd ve Türkük sevgisine işaret etmektedir:

“Yaşasın Azerbaycan, Azerbaycan saları Her zaman şad yaşa büyük Azerbaycanım, Qurban Tebrizden Bakıyacak, Haydar baba merd oğullar doğınan”

Yer-yerde yurd sevgisi mahalli ölçekte terennum edilmekdedir:

“Urmu oğluyam, Sulduz, Ana yurdum Govgan, Gözel Tebrizim”

Genellikle ticari araçlarda görülen bu yazınlarda surucular hayatın zorluklarını ozlem ve endişelerinde kısa ve öz sözlerle dile getirmeye ihmali etmemekdedirler.

“Dünya hastesi, Gileyim var bu fani dünyadan, Çörek ağacı, Geceler sırdaşı, Çoklu gezdim yaşadım- Gurbetde yaşayanlara bakdım ağladım”.

Yazıların bütünü incelendiğinde hayat sahnesinin daraltılmasına yönelik bütün baskılara rağmen Türkcenin heyatiyetini koruya bildiği görülmekdedir.

Ancak bu tesbit “ne zamana kadar” sorusunu sormamıza engel olamamaktadır.

Peykan'	Gözle menl
Peykan	Allah sene tevekkül
Peykan(Telefonlu taxi)	Yaşasın Azerbaycan
Peykan	Sevda
Peykan	Sevişmiş ürekler
Peykan	Emrah
Peykan	Mahnı
Peykan	Sara
Peykan	Ceyran mene baxma (Ceylan bana bakma)

jip	Qaflan (Kaflan)
jip	Ceyran (Ceylan)
Nissan ^r	Savalan (Azerbaycanın en uca dağı Erdebil şehri civarında)
Neysan	Araz
Neysan	Atam yadigari
Neysan	Dünya xestesi (yorgunu)
Neysan	Geceler
Neysan	Gileyim var bu fani dünyadan
Neysan	Öyle baxma (bakma) xumar (humar) göz
Neysan	Meded Ali oğlu Ebulfezl
Neysan	Çörek ağacı (Ekmek teknesi)
Neysan	Yaman ayrılık
Neysan	Ana yurdum aziz Azerbaycanım
Neysan	Azerbaycan gelini
Neysan	Azerbaycan salari (kumandanı)
Stroen ^r	Son Bahar
Reno ^s	Selam ulu Azerbaycan
Xaver(Haver) Benz ^r	yaşayışım yalnız senin üçündür
Xaver(Haver) Benz ^r	Sensiz en yaxşı (yakşı=güzel)
Xaver(Haver) Benz ^r	Urmu oğluyam (Batı Azerbaycan merkezi)
Xaver(Haver) Benz ^r	Sulduz (Batı Azerbaycanda bir şehir)
Xaver(Haver) Benz ^r	Solmaz
Xaver(Haver) Benz ^r	Ali Dervişler atası
Xaver(Haver) Benz ^r	Bir tanem
Xaver(Haver) Benz ^r	Belalım
Xaver(Haver) Benz ^r	Xoş bax xumar (hoş bak humar) göz
Xaver(Haver) Benz ^r	Ana yurdum Azerbaycan
Xaver(Haver) Benz ^r	Her şeye sensizleyende bir dil var
Xaver(Haver) Benz ^r	Teklikdir ki yanırsan dilsiz
Xaver(Haver) Benz ^r	Çoxlu (çoklu) gezdim yaşadım
Xaver(Haver) Benz ^r	Şurbetde yaşayanlara baxdım(baktım) ağladım
Xaver(Haver) Benz ^r	Bekle meni (beni)
Xaver(Haver) Benz ^r	Ayrılık
Xaver(Haver) Benz ^r	Açar-solar
Xaver(Haver) Benz ^r	Ana yurdum Govgan (doğu Azerbaycanda bir şehir)
Xaver(Haver) Benz ^r	Savalan maralı (ceylanı)
Xaver(Haver) Benz ^r	alahı intizar gözleri ağlar qoyma (koyma)
Xaver(Haver) Benz ^r	... ölümde var
Xaver(Haver) Benz ^r	Durna
Xaver(Haver) Benz ^r	Bebeyim menim (benim)
Xaver(Haver) Benz ^r	Aslan

Xaver(Haver) Benz	Axi (Ahi) sen niye Sabaha kadar...
Xaver(Haver) Benz	Her zaman şad yaşa böyük Azerbaycanım
Xaver(Haver) Benz	Güzelim atma meni (beni) gederem tek kalarsan
Xaver(Haver) Benz	Şikeste (Kirik) gönül
Xaver(Haver) Benz	Senin adina biyme (tevekkul) yazdim ey Ebulfazl (Hz. Elinin oğlu kerbelada)
Xaver(Haver) Benz	Hz. Hüseyin ile birlikde şehid edildi)
Xaver(Haver) Benz	Yalan dünya
Iskaniya(Skanya)	Denizli
Leyland ^v	Yollar yorğunu
Otobus	Olsun sende gel amma
Otobus	(Ququş)kukuş (su kuşu
Otobus	Türk asilli bir kadın şarkıcıya işaret ediliyor)
Otobus	Yaxşı (Yakşı) yol (latın alfabesi iyle yazılmış)
Otobus	Zalim mende bir insan ogluyam
Otobus	Geceler sırdaşı
Otobus	Orta doğu (latin alfabesi iyle yazılmış)
Otobus	Ana
Otobus	Güzel
Otobus	Haydar baba merd oğullar doğgınan (doğursana)
Otobus	Kederlenme sende güzelsen - yakşı üzün açılmasın
Otobus	Seni gördüğüm zaman durur bütün zamanlar
Otobus	Gözüme gözün kadasi (belası) o göze nazir göz var
Otobus	ne menim gözüm o gözde ne kadar o gözde göz var
Otobus	Qurban Tebrizden Bakiyacaq (Bakiye dek)
Belediye otobusu	Her yerde her zamanda sen iç (sen iç ismli meşrubat fabrikasının reklamı yapılıyor)
Minibüs	Axşamlar (Akşamlar)
Minibüs	Mehemmed Emin ata
Minibüs	Güzel Tebrizim
Minibüs	Az yaşa, insan yaşa, Azad yaşa
Minibüs	Mavi gözlüm
Minibüs	Kimlere qaldı (kaldı) dünya
Minibüs	Xoş (Hoş) bax (bak) xumar (humar) göz
Minibüs	yansın yaman göz
Minibüs	Yansın yaman göz
Minibüs	Yalan
Minibüs	Dadaş yavaş
Minibüs	Humar gözler - Yol gözler
Minibüs	şayed

Minibüs	Dünyada menim payim ayrıldır
Minibüs	Yalan dünya
Minibüs	Efsanedir
Minibüs	Gönlüm bağında seni gözlerim sari bülbül
Minibüs	Tikilib gözlerim giden yola
Patrol [^]	Dünya birligi

- ı- Peykan: Iranda imal edilen motorlu binik aracı
- ı- Nisan: Capon malı kamyonet
- ı- Stroen: Fransa malı binik aracı
- ı- Renault: Fransa malı binik aracı
- ı- Haver Benz: Montayı Iranda yapılan kamyon
- ı- Skanıya: Uzun Tır aracı
- ı- Leyland: Kum ,Toprak v.b maddeler taşıyan kamyon
- ı- Patrol: Büyük jip

Dr. H. M. Cefer Zade

(*Urmu - Nəid Azərbaycan -No ۳۱۰ - ۲۰۰۳ | Türkiye-Azərbaycan dərgisi No ۳۰ ۲ - ۲۰۰۴*)